«ՍԵՎԱՆԻ Խ.ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ»

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ - ԱՐԺԵՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻ ՄԵՋ <<ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ>> ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

ԱՌԱՐԿԱ - ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ - ԱԼԻՆԱ ՂԱԼԵՉՅԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ - <<ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԳԵՏԻԿ ԳՅՈՒՂԻ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑ>>ՊՈԱԿ

Բովանդակություն

1. Ներածություն……...3
2. Արժեքային համակարգ……..4
3. Ազգային եկեղեցու դերը……6
4. Կրթական հաստատությունների դերը հոգևոր-բարոյական անվտանգության ապահովման գործում……8
5. Եզրակացություն……13
6. Օգտագործվող գրականության ցանկ……14

Ներածություն

Արժեհամակարգի ձևավորումը սովորողների մեջ <<Պատմություն>> առարկայի գործընթացում մեծ է: Ժամանակակից հասարակության համար կարևորագույն խնդիրներից է բարոյական, ազգային, հասարարական նորմերի ճիշտ արժևորումը: Նոր սերունդների դաստիրակության գործում դրանց կիրառումը: Յուրաքանչյուրիս ուսերին դրված է առաքելություն՝ կրթելու և դաստիրակելու հայրենիքին և պետությանը արժանի բարոյական, պատվախնդիր, ազգային և ավանդական արժեքները համամարդկային արժեքների համադրմամբ առաջնային և բարձր պահող անհատներ:

Պատմության իմացության միջոցով է հիմնականում ձևավորվում ազգային մտածողություն, ինքնագիտակցություն, աշխարհաճանաչողություն և ինքնաճանաչողություն: Անցյալի չիմացությունը հանգեցնում է ներկան չհասկանալուն:

Պատմության իմացությունը հնարավորություն է տալիս իրականացնելու ազգային նպատակները, այն բովանդակում է դաստիրակչական մեծ ներուժ, աճող սերունդի համար հանդիսանալով հայրենասիրության, անձնուրաց պայքարի և ազգային արժանապատվության անսպառ աղբյուր: Պատմությունն հանդիսանում է սերունդներին իրար կապող հիմնական օղակը:

Գլուխ 1 Արժեքային Համակարգ

Նախատեսվում է, որ պատմության դասընթացն ավարտողը պետք է իմանա՝

- լինի հայրենասեր և պատրաստ ծառայելու հայրենիքի պաշտպանության գործին,
- կարևորի ազգայի-պետական մտածողությունը և գործելակերպ ունենալը և դրսևորի դրան հասնելու ձգտումն ու կամքը,
- ունենա ազգային ինքանգիտակցություն,
- կարևորի պետության և ազգային-հոգևոր կառույնցերի դերը հայապահպանության գործում,
- կարևորի անձնական, հասարակական և ազգային շահերի միասնությունը, գիտակցի ազգային և պետական շահերի ներդաշնակեցման անհրաժեշտությունը,
- գիտակցի Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջնռրը կատարելու, ազգային և բարոյական արժեքներին հետևելու անհրաժեշտությունը,
- կարևորի ազգային հիմնախնդիրների լուծման գործում իր մասնակցության անհրաժեշտոությունը,
- ունենա արդարության, լավատեսության և պատասխանատվության զգացում,
- գիտակցի ներկան և ապագան կերտելու խնդրում ազգային պատմության դերը,
- կարևորի իր ակտիվ մասնակցության նշանակությունը Հայաստանում ժողովրդավարական, քաղաքացիական հասարակության կայացման և զարգացման գործում,
- գիտակցի սեփական մշակույթի՝ լեզվի, արվեստի, ավանդույթների, ազգային այլ արժեքների կարևորությունը ու նշանակությունը և լինի դրանց կրողը,
- գիտակցի իր ժողովրդի նյութական և հոգևոր արժեքները պահպանելու անհրաժեշտությունը,
- գիտակցի, որ կյանքում իր համար կարևորագույն արժեքներից են լինելու գիտելիքները, աշխատանքային հմտություններիը, մասնագիտական վարպետությունը,

- անաչառորեն գնահատի իր ուժերն ու կարողությունները, բացառելով սեթական անձի թերագնահատումը կամ գերագնահատումը:

Մարդու դերը արժեհամակարգի ձևավորման և վերաձևավորման գործում

…Հայրենիք ստեղծելը հերոսություն է,

Հայրենիք շենացնելը՝ առաքինություն:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա Պալճյան

Պատմության կերտման ճանապարհը յուրաքանչյուր մարդ անցնում է յուրովի: Քչերն են դառնում անհատ՝ իրենց կենսագրությունը միահյուսելով, շախկապելով սեփական ժողովրդի տարեգրույթանը, մարդիկ են ստեղծում և ավերում, կառուցում և քանդում, սերմանում սեր և ատելություն, իրենց համար առանձնացնում առաջնային երկրորդականից, գնահատական տալով իրենց շուրջը կատարող իրադարձություններին, իրենց համար ստեղծում արժեքներ և դրանցով ապրում, մեկի համար դա նյութական է , մյուսի համար՝ հոգևորը, ինչ-որ մեկի համար էլ միայն անձնական շահ: Ցավոք, երբ այդ նյութական ու անձնական շահը սոցիալականացվում կամ քաղաքականացվում են, ապա ազգայինը դառնում է երկրորդական: Անգամ մարդ տեսակը փոխում է վերաբերմունքը իր նմանի հանդեպ: Ցավալի է, որ այսօր մարդն արժևորում և դասակարգվում է ունեցվածքով, հասարակական դիրքով, զբաղեցրած պաշտոնով: Ահա այստեղ էլ բախվում են բոլոր բարոյական արժեքները և անարժեք ապրող մարդը սկսում է պայքարել մարդու դեմ՝ գերակա դարձնելով անձնական շահը: Գուց այսօր տիրող սոցիալական անարդարությունն է երբեմն քնից զարթնեցնում մարդ գազանին, և նրան մղում կործանարար անտարբերության: Հասարակության կտրուկ և անհավասար շերտավորումն առաջացնում է անարդարությունների մի շղթա, որն այլ արժեքներ է թելադրում և այսպես փոխում է կյանքի որակը. Գոյության նժարին են դրվում կարողությունն ու գիտելիքները:

Այսօր հայ մշակույթը ծածկվել է մի վարագույրով՝ մի կողմում թողնելով մեր մշակույթի նվաճումներ, պատմամշակույթային արժեքները, իսկ մյուս կողմում՝ այդ ամենը մոռանալու և քանդելու անկուշտ միտումը անունը դնելով <<Հայացք դեպի Եվրոպա>>, ստանձնել են բնության և պատմության <<թշնամու դերը>> : Ուր էր Եվրոպան, որ կար Հայաստան… Այստեղ էլ խոցելի է դառնում վերաբերմունքը պետության և իշխանության հանդեպ մինչդեռ ամեն հայ իր ապագան պետք է տեսնի միայն իր հայրենիքում: Հայը Հայաստանում օտարանում է, իսկ օտարը մեր երկրում… Այս երևույթի դեմ պայքարը բարդ է, նույնքան էլ անհրաժեշտ ու պարտադիր: Թերևս դրա պատճառները շատ խոր արմատներ ունեն ու պետք է պետական այրերը չկտրվեն ազգային ու մշակությաին արժեքները կարևորելու միտումից գործով այլ ոչ թե խոսքով: Լինելու մասնիկը և պատասխանատուն այս հողի պետք է առաջնորդվենք պարզ գիտակցությամբ, որ սա մեր հայրենիքն է, մեր տունն է, մեր սրբությունն է, մեր հիշողությունն է, մեր անցյալն է ներկան է ու ապագան: Հայաստանը մերն է ու վեր է օտարածին, օտարամոլ շաղակրատանքից: <<Հայրենիքներն ապրում են հայրենասիրությամբ, Կործանվում, դրա պակասից>>: Դժվար է, այս իրականության ժամանակակիցը լինելով, փորձել խոսել բարձր արժեքներից, դաս տալ երիտասարդներին:Դժվար է, բայց ոչ անհնարին,քանիզի ամեն մի հայ ունի անբացատրելի ներուժ:

Գլուխ 2 Ազգային Եկեղեցու դերը

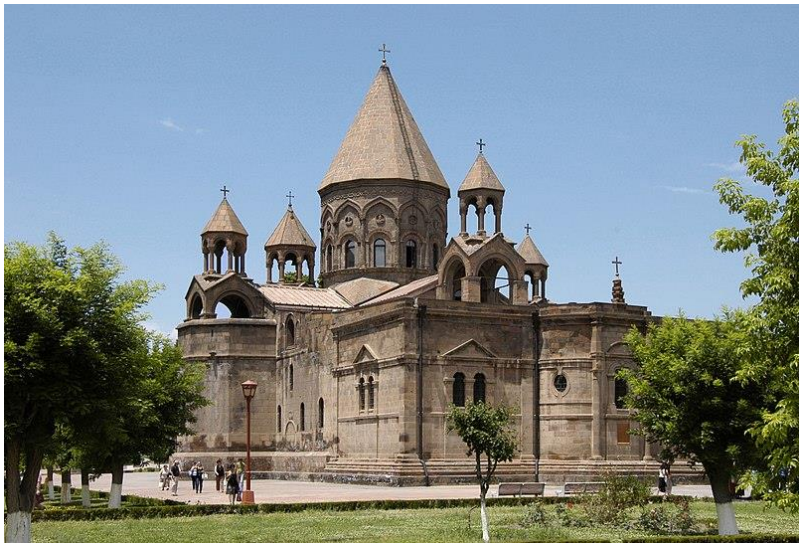

Պատմություն առարկան ոչ միայն թվերի ու փաստերի ժամանակագրություն է, այլ պարունակում է տեղեկատվական բազա, որը ուսումնասիրելով՝ ծանոթանում ես մարդկության ծագման փուլերին, պետությունների առաջացման, ձևավորման, զարգացման ու քաղաքական դաշտում նրանց զբաղեցրած տեղին ու դիրքին:

Հայ ժողովուրդը հնագույններից մեկն է, Հայկից սերված ժողովուրդը իր գոյությաան և լինելիության տարեգրության մեջ հարուստ է ու լի է նվաճումներով, կորուստներով, պարտություններով ու հաղթանակներով: Շրջապատված լինելով թշնամի հարևաններով երբեմն խառնվելով այլ ազգերի հետ, այնուամենայնիվ, իրեն հատուկ համառությամբ կերտել է հայ մարդու կերպարը, ստեղծել բազմաթիվ ազգային ու մշակութային արժեքներ: Դրանք դարձել են ազգի ինքնաճանաչման, ինքնության պահպանման, ինքնադրսևորման և կենսագործենության հիմնաքարը՝ լեզուն, կրոնը, հայրենապաշտությունը:

Մշակույթային հարուստ պատմություն ունեցող հայ ազգի գոյապայքարում իր առանձնակի դերն է ունեցել հայոց եկեղեցին : Եկեղեցին ժողովրդին միաբանելով մեկ հավատքի շուրջ՝ սահմանել է հոգևոր կյանքի միասնական ձևերն ու սկզբունքները՝ պահպանելով ազգային ավանդույթները, սովորույթները ու ծեսերը: Եկեղեցին էր, որ ձեռնամուխ եղավ սեփական գիրն ունենալու գաղափարի իրականացմանը, ինչն էլ մեծ ուղի պիտի հարթեր իր ինքնության պահպանման և հնագույն ազգերի շարքում իր պատմական տղն ու դերն ունենալու համար: Լեզուն է, որ դարավոր ճանապարհ հարթեց դեպի անսահմանություն՝ դառնալով մեր հոգևոր էությունը: Անժխտելի փաստ է, որ երբ Հայաստանը զուրկ է եղել պետականությունից, ազգային եկեղեցին մեծ դերակատարում է ունեցել դպրության զարգացման և ազգի գոյապայքարում:

Պատմությունը վկա, թե ինչպես են հոգևոր առաջնորդները սրով ու խաչով պայքարի կոչել, կանգնել ժողովրդի կողքին, ոգևորել դարձել ազատագրական շարժման առաջնորդ: Ներսես Աշտարակեցի կաթողիկոսը պարսիկների դեմ պատերազմից առաջ հայրենասիրական կոչ ուղղեց հայ ժողովրդին, հորդորելով զենք վերցնել և կռվել թշնամու դեմ: Մեծ հպարտությամբ ենք առանձնացնում Մկրտիչ Խրիմյանին՝ ուսուցիչ, տնտեսագետ, քաղաքական գործիչ, հայրենանվեր հովվապետ: Նրա դերը անգնահատելի է հայապահպանման գործում: Նա կարողացավ դեմ դուրս գալ ցարական Ռուսաստանին 1903թ-ի հունիսի 12-ի օրենքին: Քաղաքական իշխանություններին կարգադրեց չկատարել նրանց պահանջը <<Այն դեպքում, երբ Կովկասում բոլոր ժողովուրդները երդման արարողությունը կատարում էին ռուսերեն, հայերը անհասկանալի ուժով պահպանեցին այդ բանը անելու հայերեն իրավունքը… [1]>>: Խրիմյան Հայրիկն է, որ փորձեց անտարբեր Եվրոպային ներկայացնել հայոց հարցը և Բեռլինի վեհաժողովից վերադառնալով կոչ արեց ժողովրդին. <<… ամենեն առաջ քո ազատության հույսը քո վրա դիր, քո խելքին, բազկին ուժ տուր, մարդն ինքն իրմե պետք է աշխատի, որ փրկվի>>[2] 1918թ-ին Սարդարապատի հերոսամարտից առաջ կոչով հանդես է եկել Գևորգ Ե Սուրենյանցը: Նա կոչ արեց ժողովրդին ազգովի բարձրանալ թշնամու դեմ, որ գալիս է հաջողություններով հղփացած և մեր արյան վերջին կաթիլին ծարավ…: Ու վարանող հրամանատարներին պատասխանեց <<Եթե դու չեք կարող պատշգան կանգնել այս սուրբ վայրին, ապա ես մենակ սուր կվերցնեմ և կընկնեմ Մայր տաճարի գավթում բայց չեմ հեռանա պապերից ավանդ մնացած Սուրբ աթոռից >>[3]:

Օրինակները շատ են ու անհերքելի: Դարավոր մարտահրավերներ ընդունելով հարևան ու թշնամի պետություններից՝ շարունակեցինք ապրելու պայքարը հավատքի զորությամբ՝ <<Հանուն մեր ազգի, հանուն մեր լեզվի, հանուն մեր հայրենիքի>>[4]:

1.Նույն տեղում

2.Հայկական հարց. Հանրագիտարան, Երևան 1991, էջ 228

3.Հայոց եկեղեցու պատմություն, դասագիրք, 9-րդ դաս., Երևան, 2013, էջ 60

4.Վազգեն Սարգսյան , Ոգու փորձություն, Երևան 2000, էջ 228

Գլուխ 3. Կրթական հաստատությունների դերը հոգևոր-բարոյական անվտանգության ապահովման գործում

Գիտությունը և կրթությունն, իրենց ընդհանուր կազմավորմամբ ու հասարակական, ազգային կյանքում կարևոր դերակատարումներով, հոգևոր մշակույթի ամենաինքնատիպ ու կարևորագույն, միմյանց սերտորեն կապված դրսևորումներից են: Սակայն դրանց խնդիրները տարբեր են: Գիտությունը՝ որպես հոգևոր մշակույթի մտավոր արտահայտություն, ունի մի հիմնական նպատակ՝ ճանաչել, հայտնաբերել աշխարհն իր ամենատարբեր դրսևորումներում, բացահայտել օրենքներն ու օրինաչափությունները, տալ համապատասխան գիտական ձևակերպումներ: Կրթության նպատակը նոր մարդու, ներդաշնակորեն զարգացող անհատի, նոր սերնդի ձևավորումն է՝ դրա համար անհրաժեշտ ու պարտադիր գիտելիքների, հոգեբարոյական հատկությունների, արժեքների ձևավորմամբ ու յուրացմամբ: Ըստ մասնագետների՝ կրթությունը մարդաստեղծման, մարդակերտման հատուկ համակարգ է երեք հիմնական բաղադրիչներով՝ ԳԻՏԵԼԻՔ, ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԱՐՈՒՂՈՒԹՅՈՒՆ: Սակայն սրանում բացակայում է մի կարևոր բաղադրիչ՝ մարդու՝ որպես բարձրագույն արժեքի կատարելության, դաստիարակության հարցը, մարդու դաստիարակության հրամայականը: Հետևաբար, նշված բաղադրիչներին պետք է գումարել նաև հոգեբարոյական կատարելությունը, բարեկրթությունն ու դաստիարակությունը: Կրթության հենքի

վրա բարձրանում է գիտությունը, վերջինս՝ նոր հնարավորություններ, գիտելիքային հենք ստեղծում կրթական համակարգի հետագա զարգացման համար: Եթե արդի գիտակրթական ու տեխնիկական զարգացման տեսանկյունից անդրադառնանք ազգային անվտանգության խնդրին, ապա հարկավոր է ուշադրություն դարձնել հետևյալին. ՀՀ անվտանգության պահպանման, ռազմավարության մշակման ու կենսագործման համար չափազանց արդիական ու անհրաժեշտ են ստորև վկայակոչվող հիմնարար կողմնորոշիչները ու դրանց իրականացման գործողությունների կիրառումը.

- տնտեսական, քաղաքական, ռազմական,
- ընդհանուր մշակութային, հոգեբարոյական,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ու բարձր տեխնոլոգիայի համակողմանի զարգացում,
- համաշխարհային նվաճումների յուրացում ու համագործակցություն,
- ազգային գոյության նյութական ու հոգեբարոյական հարստության ստեղծում,
- միջազգային ճանաչվածություն,
- հայապահպանություն,
- «հայ մարդ» կապիտալի և արժեքի համար գոյության ու բարեկեցության պայմանների ստեղծում,
- ազգային գենոֆոնդի ամրապնդում և զարգացում,
- ազգային ինքնաճանաչում ու ինքնաարժեքավորում,
- Հայաստան-սփյուռք փոխհարաբերությունների ամրապնդում,
- արդի նորամուծական տեխնոլոգիաների ներդրում,
- բնապահպանություն,

- ինտեգրում համաշխարհային քաղաքակրթության համակարգի մեջ:

Գիտակրթական համակարգի առաջընթացն ապահովում է գիտական կանխատեսումների մշակումը, դրանց իրականացումը: Ուստի, կարելի է պնդել հետևյալը՝

- գիտակրթական համակարգը այս առումով ևս նպաստում է ազգային անվտանգության հայեցակարգի իրականացմանը,

- սա, իր հերթին, նշանակում է՝ հասարակության հիմնախնդիրների լուծման նպատակով գիտականության ու կրթության զարգացման անընդհատության ու արդյունավետության ապահովում,
- հիմնարար կրթությունն է այն վստահելի հիմքը, որը հնարավորություն է ստեղծում գիտական մտքի հետագա զարգացման, ծավալման համար, իսկ գիտությունը, իր հերթին, նոր հիմնարար սկզբունքներ ու ծրագրեր է առաջադրում կրթության համար:

Գիտության պետական քաղաքականությունը մշակում ու իրականացնում են ՀՀ ԿԳ նախարարությունը և նրա համակարգում գործող Գիտության պետական կոմիտեն, որի տեսադաշտում գիտության ու բարձր տեխոլոգիաներին առնչվող այն խնդիրներն են, որ բխում են գիտության զարգացման արդի պահանջներից, ՀՀ տնտեսական զարգացման արդյունավետությունից ու հեռանկարներից: Ուստի, կարելի է ասել, որ կոմիտեն նպատակ ունի ապահովելու ՀՀ ազգային անվտանգությունը՝ գիտության զարգացման ու դրա արդյունքների ներդրման միջոցով:

Կարևորելով վերը նշված հաստատությունների ծավալած գործունեությունը՝ հարկ ենք համարում նրանց ուշադրությունը կենտրոնացնել հայագիտության համակողմանի զարգացման խնդրին, որովհետև.

- գիտությունների ընդհանուր համակարգում հայագիտության դերն ու նշանակությունը ավելի է մեծանում իր ազգապահպան հիմնավորումներով, գլոբալացման տրամաբանությամբ թելադրվող ազգերի համահարթեցման գաղափարական ու գործնական հոռի քաղաքականության, անկանխատեսելի հետևանքների պայմաններում,
- տարածաշրջանի ընդհանուր լարվածությունը, թուրք-ադրբեջանական հակահայ քարոզչությունն ու գործունեությունը, նրանց հովանավորող արտասահմանյան վարձու ուժերի գործունեությունն ավելի են մեզ համոզում, որ անհրաժեշտ է զարգացնել հայագիտությունը բոլոր ասպարեզներում՝ ոչ միայն ՀՀ-ում, այլև սփյուռքում,
- հայագիտության նվաճումների հիման վրա կատարվող ընդհանուր եզրահանգումները ու կողմնորոշիչները կարող են ու պետք է ձեռք բերեն նաև

քաղաքական նշանակություն՝ ընդդեմ հակահայկական ամեն մի դրսևորման ու, որպես այդպիսին, վերածվեն ազգային անվտանգության պահպանման վճռական ու հիմնավորված գործոնի:

Կրթության ոլորտի գոյությունն ու գործունեությունը ՀՀ-ում կազմակերպվում է Սահմանադրությամբ և «Կրթության մասին» օրենքներով:

Կրթական օրենսդրությամբ ՀՀ-ում բոլոր հնարավորությունները ստեղծվում են կրթության ոլորտը հզորացնելու, արդիականացնելու, կրթության հիմնական նպատակները կյանքի կոչելու, դրանցով ազգային-հասարական կյանքը, գիտությունն ու մշակույթը, տնտեսությունը զարգացնելու, անհրաժեշտ մասնագետներ պատրաստելու, հետևաբար, նաև ազգային անվտանգությունն ավելի հուսալի դարձնելու համար: Սակայն հսկայական ճեղքված գոյություն ունի օրենսդրական պահանջների ու կրթության իրական վիճակի միջև: Եվ պետության հիմնական նպատակը պետք է լինի այդ հակասության վերացումը: Այլ դեպքում՝ անիմաստ կդառնան այն հսկայական ծախսերը, ներդրումները, որոնք կատարվում են այդ նպատակների իրականացման համար: Ավելին, ինչպես ցույց են տալիս հետազոտությունները, կրթությունը զգալիորեն կտրված է հասարակական կյանքի պահանջներից, չի կողմնորոշվում դեպի տնտեսության զարգացում՝ իր դանդաղ ընթացքով ու ձգձգվող բարեփոխումներով:

Կրթական համակարգի զարգացման և արդիականացման խնդիրները ներկայումս ստացել են ազգային անվտանգության ապահովման մշակութային հիմնավորման ևս մեկ փաստարկում: Ըստ Գագիկ Վարդանյանի. «Հայաստանի այսօրվա կրթական համակարգը և մարդկային կապիտալի հիմնական բաղադրիչը հանդիսացող գիտելիքի կապիտալի ձևավորման ընթացքը չեն համապատասխանում (շատ քիչ բացառություններով) երկրի երկարատև և կայուն զարգացման պահանջներին»:

Քանի որ գիտություն, իդեալներ և արժեքներ ստեղծում են մտավորականները, ուստի համառոտ այն մասին, թե ի՞նչ է մտավորականությունը և ինչպիսի՞ մտավորական է այսօր մեզ պետք, մանավանդ՝ հոգևոր-բարոյական անվտանգության հիմնական սուբյեկտներից մեկը մտավորականությունն է:

Ըստ ամենատարածված սահմանման՝ **մտավորականությունը հասարակության այն շերտն է, որը մասնագիտորեն զբաղվում է մտավոր աշխատանքով և, որպես կանոն, ունի բարձրագույն կրթություն**:

Ավելի հարմար ժամանակի թողնելով «մտավորականություն» հասկացության ծագմանը, սահմանմանը, եվրոպական և ռուսական ըմբռնումներին վերաբերող տարըմբռնումները՝ պարզապես փաստենք, որ մտավորականը հայրենասիրության և ազգասիրության նվիրյալն է, և այս տեսանկյունից էլ անդրադառնանք ժամանակակից հայ մտավորականության խնդիրներին:

Խորհրդային տարիներին մեզ ժառանգություն հասած ավերակների վրա մեր **հայրերը Երկիր ու Պետություն** ստեղծեցին, սոված ու հալածված ժողովրդից՝ **Ազգ ու Մշակույթ**, դժվարությամբ, բայց կարողացան նաև «գլխատված» ժողովրդից մտավորականություն ստեղծել, և ի՜նչ մտավորականություն՝ մեծարժեք ստեղծագործություններով, հայրենապաշտ ու ազգապաշտ մտածումով, գործունեությամբ և, ամենակարևորը, հպարտ՝ իր արժանապատվությամբ ու առաքելության գիտակցությամբ:

Այսօր հնարավոր չէ հասարակությունը պատկերացնել առանց մտավորականության, որը ոչ միայն հոգևոր արժեքներ, հատկապես՝ գիտություն և մշակույթ ստեղծողն է, այլև՝ հոգևոր և բարոյական արժեքների վերաարժեքավորողն է, հասարակությունն առաջ մղող գաղափարական ուժը, ինչպես նաև հազարամյակների ընթացքում ձևավորված ազգային ավանդույթները, գիտելիքները և արժեքները հաջորդ սերունդներին փոխանցողը և, այս առումով, կապող օղակ, կամուրջ անցյալ և ներկա սերունդների միջև: Մտավորականությունը, միևնույն ժամանակ, նաև հասարակության կենդանի հիշողությունն է, նրա ոգին, շարժիչ ուժը, հասարակության ուսուցիչն ու դաստիարակը, և վստահորեն կարող ենք ասել, որ վաղը մենք կունենանք այնպիսի հայրենիք, այնպիսի հասարակություն, ինչպիսի մտավորականություն ունենք այսօր:

Մտավորականն իդեալ պետք է լինի իր ժողովրդի, հատկապես երիտասարդության համար: Բարձրացող սերունդը նրանից պետք է վերցնի ճշմարտության որոնման ջահը, նրանից պետք է սովորի սիրել Հայրենիքը, սիրել մարդուն, ապրել առաքինի, որպես սկզբունք ունենալով Գեղեցիկը, Բարին, Ճշմարիտը …

Նժդեհը համոզված էր՝ որտեղ ճշմարիտ մտավորականությունը չէ առաջնորդը, այնտեղ «կոյր է ժողովուրդը, նաև՝ պառակտուած: … Ճշմարիտ մտաւորականութեա՛ն է ընկնում՝ բուժել այդ կուրութիւնը իրենց ժողովրդի մէջ մշակելով բարոյական առաքիինութիւններ-ճշմարտասիրութիւն, արդարամտութիւն, մեծահոգութիւն»:

Ճշմարիտ մտավորականը չի կեղծում նույնիսկ այն դեպքում, երբ իր գործողությունները հակադրվում են ընդունված արժեքային համակարգին, և ինքը ոչ միայն կարող է ճիշտ չհասկացվել, այլև հալածվել:

Մտավորականությունը պետք է կարողանա հոգեբանորեն բարձրացնել հայությանը, որովհետև, ինչպես նշում է Նժդեհը, ժողովուրդը այնպիսին է, ինչպիսին որ նրան համարում է մտավորականությունը, երկիրն ապրում է այնքան, ինչքան նրան տալիս է մտավորականությունը:

Այժմ խիստ համառոտ հոգևոր-բարոյական այն բացասական երևույթների մասին, որոնք դիտվում են մեր դպրոցում, բուհում, մտավորականության միջավայրում:

Դարեր շարունակ դպրոցը եղել է մեր սրբավայրը: Մեր ողջ արժեքային համակարգը, հոգևոր-բարոյական նկարագիրը պատանին, երիտասարդը բերում էր դպրոցից: Ահա թե ինչու էին դպրոցի դերն այդքան կարևորում մեր մեծերը: Մ. Մամուրյանի կարծիքով՝ դպրոցում ստացած կրթությունն է, «…կըրնա՝ ըստ տեսակին, զայն կնամարդի ու ստրուկ ընել, կամ արի ու ազատ…», Նիկոլ Աղբալյանը գտնում է, որ ազգային գիտակցության ձևավորման երկու հիմնաքարերն են մայրենի լեզվով կրթությունը և կրթությունը ազատության համար: Եվ վերջին վկայությունը՝ Մ. Նալբանդյանի կարծիքով. «Մարդու առաքինությունն ու վատթարությունը կախված է նորադաստիարակությունից»:

Թվարկված բոլոր գործառույթներն էլ նախկինում հայ դպրոցը կատարել է: Հարգանքը աշխատողի, մեծի նկատմամբ, աշխատասիրությունը, ազնվությունը, նվիրվածությունը ազգային գաղափարներին, հայրենիքին, մի խոսքով՝ ճշմարիտ արժեքները տալիս էր դպրոցը: Նորանկախ Հայաստանում դպրոցը նույնպես ներառված է վերափոխումների և փորձարկումների հորձանուտի մեջ, և միշտ չէ, որ սպասելիքներն ու արդյունքները համապատասխանում են, բայց անմիջական ազդեցություն են թողնում պատանիների փխրուն հոգիների և վարքագծի վրա: Դա է պատճառը, որ բուհում հայտնվում են ոչ միայն լուրջ ու պատասխանատու,

իդեալներով առաջնորդվող, հայրենասեր, այլև ցինիկ, թերուս, հայոց պատմության այբուբենին անհաղորդ երիտասարդներ:

Դպրոցի բացթողումները փորձում է լրացնել բուհը, բայց միշտ չէ, որ հաջողվում է, որովհետև ուսանողների զգալի մասի համար գիտելիքն արժեք չէ: Բուհը դժվարանում է ապահովել մարդ-մասնագետ-քաղաքացի եռամիասնությունը:

Բուհը լուրջ խնդիր ունի նաև ազգային արժեքների կրողը լինելու կարևորագույն խնդրում: Դրա վկայություններից մեկն էլ հետևյալն է. հանրապետությունում իրականացված սոցիոլոգիական հարցումները, որոնք կատարվել են մինչև 30 տարեկան երիտասարդների շրջանում, ցույց են տալիս, որ հարցման ենթարկվածների մոտ 78.8%-ը (հնչել է նաև 81%-ը) հայտնել է, որ հնարավորության դեպքում կհեռանա հայրենիքից: Հարցման ենթարկվածների 48%-ը ցանկանում է երկրից հեռանալ՝ աշխատանք գտնելու նպատակով, իսկ 21%-ը՝ իշխող բարոյահոգեբանական մթնոլորտի պատճառով: Այս և այլ երևույթներ վկայում են, որ երիտասարդության մի զգալի մասի համար հայրենիքը, նրա նկատմամբ պարտքի, պատասխանատվության զգացումները դադարել են արժեք լինելուց:

Դաստիարակության և ազգի առջև պատասխանատվության տեսանկյունից էլ պետք է գնահատել հայ մտավորականության այսօրվա դերը: Նժդեհի գնահատմամբ՝ «Ճշմարիտ մտաւորականը նա է, որ իր մտաւոր կարողութեան, ամէն բանից առաջ, միացնում է խորապէս բարոյական նկարագիր, բարձր գաղափարականութիւն, ստեղծագործելու նոր իտէալներ, արժէքներ, կեանքի ձեւեր ստեղծելու ընդունակութիւն, սրբազանի զգացում, տեսական խղճմտանք, հոգեւոր արիութիւն, ժողովուրդն իր ամբողջութեան մէջ սիրելու, նրա համար տառապելու անսահման կարողութիւն»2:

Ունե՞նք այդպիսի մտավորականներ, ցավոք՝ քիչ: Հրապարակում չէ իդեալներ և արժեքներ արտադրող մտավորական վերնախավը, որը, ազգային-հասարակական արժեքները տեղափոխելով իրական դաշտ, ազդեր ազգային գիտակցության և հոգեբանության վրա: Մտավորականությունն իր ակտիվ քաղաքացիական ու հասարակական կեցվածքով, բարոյական նկարագրով, ազնվաբարո մտածողությամբ պետք է դառնար ազգային անվտանգության և առաջադիմության դրոշակակիրը, ամրապնդեր ազգային գոյության հիմքերը, հասարակության հոգևոր-բարոյական

կերպարը: Թեև թվարկված հատկանիշների կրող առանձին անհատ-մտավորականներ գոյություն ունեն, բայց հասարակության մտավոր-բարոյական դեմքը բնութագրող մտավորականության առանձին շերտ դեռ չի ձևավորվել:

Եզրակացություն

Մեծ է ուսուցչի դերը մատաղ սերնդի դաստիրակության գործում. Պատմության դասաժամերը հաճախ վերածվում են բանավեճի, վեր հանվող աբզմաթիվ խնդիրներ, որոնք արդարացի են ու արդիական, պահանջում են ճշմարիտ ու վերլուծական պատասխան: Որքան էլ որ խոսենք տարբեր երևույթների մասին, այնուամենայնիվ խոսքն ավարտվում է մի յուրահատուկ կոչ-երդումով:

Կրկնել անցյալի սխալները և արդարանալ մեղադրելով ճակատագրին: Չէ որ ճակատագիրը պահին է վայել, իսկ պատմությունը՝ ապագային: Պետք է պահպանենք պապերից ժառանգած թասիբն ու կամքը, ու ազգի պատիվն ու արժանապատվությունը, համախմբված ազգային գաղափարների շուրջը ամուր հավատով ու ոգով: Լինենք մեր խղճի ստրուկը և ոչ թե անցողիկ փառքի, ապավինենք մեր հայրենի հողի ուժին ու որքան խորը մխրճվենք նրա մեջ, այնքան ամուր կլինենք մեր արմատներով, այնքան ուժեղ ու հզոր: Շարունակելու ենք լինել հայ ցեղի սերմանողը, հայոց հողի միակ տերը, պայքարենք հանուն կյանքի, ապրելու ու ապրեցնելու, նորից կանգ առնենք այն մտքի վրա, որ բոլոր հաղթանակների գրավականը միաբանությունն է, ունեցածին տեր լինելու հզոր կամքը: Ու երբ բոլոր <<ես>>-երը դառնան <<մենք>>, ապա պարտելիությունը մեր համար ընդունելի չի լինի: Մեծ վստահությամբ կփաստենք, որ այսօր ունենք փայլուն երիտասարդություն: Այս կյանքը մշտական պայքար է:

Օգտագործվող գրականության ցանկ

1. ՀՀ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԻ ՀՈԳԵՎՈՐ-ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ: Երևան 2014
2. Հայագիտությունը դպրոցում: ՀՀ ԿԳՆ Կրթության ազգային ինստիտուտ: Երևան 2016
3. Հայոց պատմություն: Մեթոդական ձեռնարկ ուսուցչի համար: Երևան 2009: